

Natur och Miljö

Freshabit LIFE – vinter

Freshabit LIFE IP är det hittills största EU-LIFE projektet någonsin i Finland. Projektet involverar många organisationer och sträcker sig över sju år 2016-2022. Målsättningen är att förbättra livsmiljön för vattenarterna i olika vattendrag i Finland. Läs mer på adressen <http://www.metsa.fi/freshabit>

Natur och Miljö r.f.s roll i projektet är att utveckla innehåll till naturskoldagar för åk 5-6 och åk 7-9. Till detta hör dels att vi själva undervisar vid och om sötvatten, men också att fortbilda och arbeta för att alla andra naturskolor har kunskap, metoder och motivation att lyfta sötvattens roll i sin undervisning genom fortbildningar och information.

Projektet har skapat ett **undervisningsmaterial** på finska och svenska. Du kommer att hitta det här: <https://naturochmiljo.fi/freshabit/> Materialet är tänkt att leva och utvecklas. Din naturskolas tillägg och önskemål beaktas så långt det är möjligt!

Fortbildningen du tagit del av fokuserar undervisning vid sötvatten om vintern. Kompletterande fortbildningar hålls i västra Nyland och Österbotten. Om du önskar en fortbildning i en annan region – ta kontakt!

För mer information

kontakta Maria Svens

tfn 045 – 3296 220

e-post: kvarkensnaturskola@naturochmiljo.fi

Innehåll för förmiddagen, 10:15-12:00

Undersökningar av och vid isen (Maria)

Lek ditt namn

Uppgiftens material och beskrivning hittas här:

<https://naturochmiljo.fi/malgrupper/lorare/undervisningsmaterial/article-32801-68337-lek-ditt-namn>

Gruppindelning med fågelljud

Material: Fågelkort

Hitta grupper. Kort med fåglar och ljud. Strömstare, gräsand, skata, raphöna, kaja, pilfink.

Stationer i åkunskap om vintern

4-5 personer i varje, ca. 10 minuter per station. Byte vid enkel vissling.

1. Issäkerhet
Material: Kastlinor, isdubbar och pulkor
Öva dig i att använda kastlina för att rädda en kompis som fallit i en vak (pulkan).
2. Isprover
Material: Isbill, isdubbar, ev. lådor/påsar för att ta hem prover
Sopa snön av isen och hacka loss möjligast stor isbit. Undersök den (färg, struktur, innehåll). Om möjligt kan ni också mäta isens tjocklek.
3. Fåglarna vid vattnet
Material: Kikare, fågelböcker/plansch
Sök er en bit bort från gruppen och kika fåglar. Vilka arter kan ni se?
4. Snödjupet på och kring ån
Material: Spadar, måttband, talviseurantamaterialet?
Gräv hela vägen ner till marken. Mät snödjupet i centimeter. Om möjligt undersök också antal snölager. Prova några olika ställen. Var är snön djupast?
5. Djurlivet vid ån
Material: Spårkort, surfplatta
Undersök djurspår vid ån. Fotografera dem, och följ dem om möjligt. Hur har djuret rört sig? Vilka platser har det besökt?
6. Snömängden vid ån
7. Växterna vid ån

Istyper på svenska och finska

- Kravis (fi. Suppo tai hyyde)
- bottenis (fi..?),
- stöpis (eller snöis, fi. kohvajää),
- kärnis (kallas även kolumnär is, fi: teräsjää),
- packis (ahtojää),
- isplättar (kallas pannkaksis på havet, lautasjää),
- rutten is (haurasta jäätä)...

Livet under isen – fasttagningsslek

Kort bakgrund till övningen (Fiskar är växelvarma. Under vintern rör de sig långsammare.) En elev utses till utter, en till gädda. Resten av eleverna är småfisk. Två samlingspunkter (utterns och gäddans) samt ett lekområde utses.

Vi leker först att det är sommar. Uttern och gäddan har i uppgift att äta fisk. Fiskarna rör sig inom området. När du blir uppäten går du till respektive samlingspunkt. När alla fiskar ätits upp ser vi vilket djur som fått mest.

Vi leker sedan att det blivit vinter. Alla fiskar, inklusive gäddan, är du superlångsamma (måste röra sig med händerna i marken). Uttern kan röra sig som vanligt. När fiskarna är slut kontrolleras resultatet igen.

Vad betyder detta i praktiken? Vad kan fiskarna göra för att klara sig, om de inte kan springa undan?

Lekar vid vinterstranden (Julias del)

Strömstareleken, kort version

I träden hängs lappar i olika färger upp. (om vi har träd annars kan lapparna eventuellt stickas ner i snön) Grupperna får i uppgift att hitta lappar i sin egen färg. När de hittat alla lappar samlas vi vid basen för att försöka lista ut vilket av djuren deras kort handlar om.

(Om grupperna är ojämnt stora kan en lappsnappare utses. Personen (eller laget) får i uppdrag att stjäla andra lags ledtrådar. Vid uppläsningen av ledtrådarna kan lappsnapparlaget plocka poäng ifall något av lagen gissar fel.)

Ett exempel på fortsättning för yngre elever: Vattenhäxan

Material: Lagband, ev. koner

1. Vi tittar på de djur som fanns med i Strömstareleken. Eleverna får ge förslag på hur man kan härma dem och prova rörelserna tillsammans.
2. Ett lek område markeras.
3. Vi utser 2-3 fasttagare som kallas för vattenhäxor. När vattenhäxorna tar fast någon förvandlas den till ett av djuren. Vattenhäxorna kan till exempel säga "strömstare". Om vattenhäxan bara säger "fast" får den som blir tagen själv välja vattendjur.
4. Den som blir fasttagen stannar på platsen och härmar det djur som vattenhäxan sagt (eller det djur man valde själv). Den som blivit "strömstare" kan till exempel låtsas simma på mage.
5. Enda chansen att komma ur förtrollningen är om en annan elev kommer fram och gissar rätt på vilket vattendjur man blivit förvandlad till. Det går bra att gissa flera gånger och eventuellt ta hjälp av kompisar. Om det är "helt omöjligt" får den fasttagna ge ledtrådar. När gissningen är rätt, blir man fri att springa igen.
6. Vattenhäxorna får inte ta fast eller lurpassa på elever som försöker gissa och befria en kompis.
7. Varje gång man blir fasttagen måste man föreställa ett annat vatten-djur än det man föreställde sist. Byt efter ett tag så att andra elever får vara vattenhäxor.

Källa: Örebro naturskola

Mingel med mening

Ån skiljer sig som levnadsmiljö väldigt mycket mellan sommaren och vintern. Arter som bor i ån måste ha särskilda anpassningar för att kunna klara sig på vintern. Eleverna får i denna uppgift lära sig om dessa speciella anpassningar och förhållandena i ån under vintern.

Utrustning: 13 set laminerade meningskort. Meningskorten består av meningar som handlar om ån på vintern. Varje mening är försedd med en symbol. Meningarna är kapade i två halvor.

När leken börjar får man röra sig runt i gruppen och fråga vad det står på andras kort, samt berätta vad det står på det egna. Man får INTE VISA kortet. När man tror att man fått hittat sitt par går man vidare till en vuxen och säger tillsammans sin mening. Om den är rätt går man vidare till skyltarna. Om den inte stämmer fortsätter man mingla var för sig.

När man hittat sitt par går man till basen och kollar svaret. Sedan får man följande diskussionsfrågor: Vad betyder det här? Vilka frågor dyker upp i ditt huvud när du hör meningen? Hur kunde man undersöka om det här stämmer just vid det här vattendraget?

Dessa meningar är viktiga att bearbeta vidare inomhus. Alterantivt har man förberett utrustning så att eleverna kan göra motsvarande undersökning.

Sötvattens-36:a

Spelas som 36:an (små grupper, lockrop, jättetärning).

Diskussion: Hur kan man göra för att gå igenom viktiga uppgifter och frågor efteråt?

För fler idéer och utrustningstips för din egen undervisningshelhet, kontakta gärna oss:

kvarkensnaturskola@naturochmiljo.fi

naturskolanuttern@naturochmiljo.fi

I sociala medier: @kvarkensnaturskola @naturskolanuttern

#freshabit #vesiperintö